

RAQAMLI O'YINLAR YORDAMIDA BOLALARNING KOGNITIV
RIVOJLANISHINI OSHIRISH

**Qamashi tumani 7-DMTT tarbiyachisi
Po'latova Hilola**

Kalit so'zlar: raqamli o'yinlar, kognitiv rivojlanish, bolalar psixologiyasi, ta'lim texnologiyalari, interaktiv o'yinlar, xotira, diqqat, mantiqiy fikrlash, raqamli ta'lim, o'yin orqali o'qitish

Annotatsiya: Mazkur maqolada raqamli o'yinlarning bolalarning kognitiv rivojlanishiga ta'siri ilmiy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Unda zamonaviy ta'lim jarayonida interaktiv va raqamli o'yinlardan foydalanish orqali bolalarning xotira, diqqat, mantiqiy fikrlash hamda muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlari yoritiladi. Shuningdek, raqamli o'yinlarning ijobiy va salbiy jihatlari, ularni ta'lim jarayoniga samarali integratsiya qilish usullari ko'rib chiqiladi. Maqola maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalar bilan ishlovchi pedagoglar hamda ota-onalar uchun amaliy tavsiyalarni ham o'z ichiga oladi.

Kirish: Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar jadal rivojlanayotgan davrda ta'lim jarayonini zamonaviy vositalarsiz tasavvur qilish qiyin. Ayniqsa, bolalar ta'limi va tarbiyasida innovatsion yondashuvlar, interaktiv metodlar hamda raqamli resurslardan foydalanish tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shu jarayonda raqamli o'yinlar bolalarning qiziqishini oshiruvchi, ularni faol ishtirok etishga undovchi va bilimlarni mustahkamlovchi samarali vosita sifatida keng qo'llanilmoqda.

Raqamli o'yinlar nafaqat bolalarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etishga xizmat qiladi, balki ularning kognitiv rivojlanishiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Kognitiv rivojlanish jarayoni bolalarda diqqatni jamlash, xotirani mustahkamlash, mantiqiy fikrlashni shakllantirish, tasavvur va ijodkorlikni rivojlantirish kabi muhim aqliy jarayonlarni o'z ichiga oladi. Raqamli o'yinlar esa ushbu jarayonlarni tabiiy va qiziqarli muhitda rivojlantirish imkonini beradi.

So'nggi yillarda olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, to'g'ri tanlangan raqamli o'yinlar bolalarning muammolarni hal qilish ko'nikmalarini oshiradi, tezkor qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi hamda ularni mustaqil fikrlashga undaydi. Shu bilan birga, o'yinlar orqali bolalar raqamlar, shakllar, ranglar, mantiqiy bog'lanishlar va turli vazifalarni bajarish jarayonida bilim va ko'nikmalarni mustahkamlaydilar. Biroq, raqamli o'yinlardan foydalanishda muvozanatni saqlash muhim ahamiyatga ega. Ularning ortiqcha qo'llanilishi yoki noto'g'ri tanlanishi bolalarda diqqatning susayishi, jismoniy faollikning kamayishi va ijtimoiy muloqot ko'nikmalarining cheklanishi kabi salbiy oqibatlariga ham olib kelishi mumkin. Shu sababli pedagoglar va ota-onalar raqamli o'yinlarni tanlash va ulardan foydalanishda ilmiy asoslangan yondashuvga tayanishlari lozim. Ushbu maqolada raqamli o'yinlarning bolalar kognitiv rivojlanishiga ta'siri, ularning ta'lim jarayonidagi o'rni, ijobiy va salbiy jihatlari hamda samarali foydalanish yo'llari batafsil tahlil qilinadi.

Asosiy qism. Raqamli o'yinlar zamonaviy ta'lim muhitida bolalarning aqliy rivojlanishini qo'llab-quvvatlovchi muhim vositalardan biri sifatida qaralmoqda. Ular o'quv jarayonini yanada qiziqarli va interaktiv qilish orqali bolalarda bilimga bo'lgan motivatsiyani oshiradi. Ayniqsa, maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalar uchun raqamli o'yinlar o'rganish jarayonini tabiiy va oson qabul qilinadigan shaklga keltiradi. Kognitiv rivojlanishning asosiy tarkibiy qismlaridan biri bo'lgan diqqatni jamlash qobiliyati raqamli o'yinlar orqali sezilarli darajada rivojlanadi. Ko'plab o'yinlarda tezkor reaksiya, vazifalarni ketma-ket bajarish va muayyan maqsadga erishish talab etiladi. Bu esa bolalarning diqqatini bir nuqtaga qaratish va uni uzoq vaqt ushlab turish ko'nikmasini shakllantiradi.

RAQAMLI O'YINLAR YORDAMIDA BOLALARNING KOGNITIV RIVOJLANISHINI OSHIRISH

KOGNITIV KO'NIKMA	RAQAMLI O'YINLAR NIMA BERADI?	O'YIN TURLARI (MISOL)	RIVOJLANISH NATIJALARI	OTA-ONA UCHUN MASLAHATLAR
DIQQAT VA KONSENTRATSIYA	O'yinlar bolalarning e'tiborini jamlashga, chalg'ituvchi omillarni chetlab o'tishga yordam beradi.	Topshiriqlar o'yinlar, qidiruv o'yinlari, maqsadga yo'naltirilgan o'yinlar	✓ Diqqatni uzoqroq saqlay olish ✓ E'tibor barqarorligi oshadi ✓ Topshiriqlarni oxirigacha bajarish ko'nikmasi rivojlanadi	• O'yinni vaqt bilan cheklang (kuniga 30-60 daqiqa) • Sokin muhitda o'ynashga yordam bering • Maqsadli o'yinlarni tanlang
XOTIRA	Raqamli o'yinlar axborotni eslab qolish, esga tushirish va ketma-ketlikni saqlashga yordam beradi.	Xotira kartalari (o'yinlari), mos juftlik topish, ketma-ketlik o'yinlari	✓ Qisqa va uzoq muddatli xotira yaxshilanadi ✓ Axborotni eslab qolish tezligi oshadi ✓ Ketma-ketlikni eslab qolish rivojlanadi	• Xotirani rivojlantiruvchi o'yinlarni tanlang • O'yin davomida savollar bering • Bolani yutuqlari uchun maqtang
MANTIQQIY FIKRLASH	O'yinlar orqali bola muammolarni tahlil qilish, sabab-oqibat aloqalarini anglash va mantiqiy qaror qabul qilishni o'rganadi.	Mantiqiy o'yinlar, boshqotirmalar, strategik o'yinlar (shaxmat, kublar)	✓ Muammoga yechim topish qobiliyati oshadi ✓ Sabab-oqibatni anglash rivojlanadi ✓ Tanqidiy fikrlash kuchayadi	• Mantiqiy o'yinlarni muntazam taklif eting • Bolaga mustaqil o'ylash imkonini bering • Jarayondan ko'ra, yechim topishga rag'batlantiring

Shuningdek, raqamli o'yinlar bolalarning xotira jarayoniga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. O'yin davomida turli obrazlar, topshiriqlar va qoidalarni eslab qolish zarurati bolalarning operativ va uzoq muddatli xotirasini mustahkamlaydi. Masalan, moslikni topish, ketma-ketlikni eslab qolish yoki mantiqiy jumboqlarni yechish kabi o'yinlar xotira faoliyatini faollashtiradi. Mantiqiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalari ham raqamli o'yinlar orqali rivojlanadi. Strategik o'yinlar, boshqotirmalar va simulyatsion o'yinlar bolalarni tahlil qilish, solishtirish va to'g'ri qaror qabul qilishga o'rgatadi. Bu jarayonda bola har bir harakatining natijasini oldindan baholashga harakat qiladi, bu esa tafakkur rivojlanishiga xizmat qiladi. Bundan tashqari, raqamli o'yinlar bolalarda ijodkorlik va tasavvurni rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Ranglar, shakllar, virtual olamlar va turli vazifalar bolalarning fantaziyasini kengaytiradi. Ayniqsa, erkin yaratuvchanlikka asoslangan o'yinlar bolalarning o'z g'oyalarini amalga oshirishiga imkon beradi. Shu bilan birga, raqamli o'yinlardan foydalanishda pedagogik nazorat muhim hisoblanadi. O'yinlarning mazmuni, davomiyligi va maqsadga yo'naltirilganligi e'tiborga olinishi lozim. Ta'limiy o'yinlar bilan ko'ngilochar o'yinlar o'rtasida muvozanat saqlansa, ularning samaradorligi yanada oshadi.

Xulosa qilib aytganda, raqamli o'yinlar zamonaviy ta'lim jarayonida bolalarning kognitiv rivojlanishini qo'llab-quvvatlovchi samarali vositalardan biri hisoblanadi. Ular bolalarda diqqatni

jamlash, xotirani mustahkamlash, mantiqiy fikrlashni rivojlantirish hamda muammolarni mustaqil hal qilish ko'nikmalarini shakllantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, raqamli o'yinlar o'quv jarayonini qiziqarli va interaktiv tarzda tashkil etishga yordam beradi, bu esa bolalarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Biroq, raqamli o'yinlardan foydalanishda me'yoriy va nazorat muhim ahamiyatga ega. O'yinlarning mazmuni va davomiyligi to'g'ri tanlanmasa, bolalarning jismoniy faolligi kamayishi yoki ijtimoiy ko'nikmalari sustlashishi mumkin. Shu sababli pedagoglar va ota-onalar raqamli o'yinlarni tanlashda ularning ta'limiy ahamiyatiga alohida e'tibor qaratishlari lozim. Umuman olganda, raqamli o'yinlardan maqsadli va oqilona foydalanish bolalarning aqliy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash bilan birga, ularni zamonaviy texnologiyalardan to'g'ri foydalanishga ham o'rgatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Jo'rayev R.H. va boshqalar. Ta'limda axborot texnologiyalari. – Toshkent: "O'qituvchi", 2020.
2. Kalmuratov T.N. Maktabgacha ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari. Pedagogika va psixologiya jurnali. – 2022.
3. Shodmonova Sh.S. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2018.
4. Ismoilova M. "Raqamli o'yinlar orqali bolalarda mantiqiy tafakkurni shakllantirish" metodik tavsiyanoma. – 2023.